Journal of Emotional and Behavioral Disorders
Shiraz University

Beyond Description and Symptoms: Reinterpreting Conduct Disorder Symptoms Through Fairbairn's Object Relations Theory

Sayede Hajar Mirahmadi[1], Amir Ghamarani[2*]

Article Info

Article type:
Science Article

Received: 2026/07/24
Accepted: 2026/10/14

Abstract

The diagnostic formulation of conduct disorder relies primarily on descriptions of observable behaviours, while giving comparatively little attention to their subjective meaning, relational history, and underlying psychological organisation. This study aimed to reinterpret the symptoms of conduct disorder in children aged 6–12 years through the framework of Fairbairn's object relations theory. A theoretical integrative review combined with conceptual analysis was conducted at two levels. First, 18 of Fairbairn's works were examined, five of which, representing his later theoretical formulation, were selected as the primary corpus for analysis. Second, 14 texts by commentators and researchers applying his theory were reviewed. The findings indicated that concepts such as the rejecting and exciting objects, the antilibidinal ego, the moral defence, identification with the rejecting object, and the return of bad objects provide a relational framework for understanding conduct disorder symptoms. Within this framework, aggression and harm to others, stealing, property destruction, deceitfulness, and serious rule violations may be understood not merely as discrete behaviours, but as different manifestations of the re-enactment of internalised object relationships and responses to relational frustration. Accordingly, variations in conduct disorder symptoms may reflect different expressions of a shared underlying relational organisation. Callous–unemotional traits and impaired impulse control may likewise be interpreted in relation to the persistence and activity of internalised object relationships, rather than being understood solely as deficits in inhibitory mechanisms. As one possible theoretical interpretation of conduct disorder, this framework may broaden clinical assessment and intervention beyond behavioural control to encompass early relational history, internalised relational patterns, and endopsychic organisation.

Keywords

Conduct disorder; Fairbairn; object relations; aggression; early relationships; endopsychic organisation.

Publisher: Shiraz University
Corresponding Author: Amir Ghamarani
Email: a.ghamarani@edu.ui.ac.ir

1. Ph.D. Student of Psychology and Education of Exceptional Children, University of Isfahan, Isfahan, Iran.
2. Associate Professor, Department of Psychology and Education of Exceptional Children, University of Isfahan, Isfahan, Iran (Corresponding Author). **DOI:** 10.22099/EBD.2026.8974

Extended Abstract

Introduction

Conduct disorder is defined in contemporary diagnostic systems as a repetitive and persistent pattern of behaviour that violates the basic rights of others or major age-appropriate social norms. Although this formulation facilitates clinical description through the identification of observable behaviours and symptom counts, it gives relatively little attention to the subjective meaning of behaviour, the internal psychological states underlying it, and the child's relational history. This limitation is particularly important given the role of early relational experiences, including harsh or inconsistent parenting, neglect, maltreatment, and early deprivation, in the development of conduct-related symptoms.

Fairbairn's object relations theory provides a distinctive framework for examining these dimensions. By revising the drive-based model, Fairbairn conceptualised libido as fundamentally object-seeking and shifted the origin of psychopathology from conflict between drives and prohibitions to disturbances in relationships with objects. Within this framework, children internalise intolerable aspects of their relationships to preserve their attachment to frustrating objects, resulting in an internal world organised around relationships with internalised objects. Concepts such as the rejecting and exciting objects, the antilibidinal ego, the moral defence against bad objects, identification with the rejecting object, and the return of bad objects provide a conceptual basis for moving beyond behavioural description towards an understanding of the underlying relational organisation. Accordingly, the present study aimed to reinterpret the symptoms of conduct disorder in children aged 6–12 years through Fairbairn's object relations theory and to clarify the relationship between early relational disturbances, the formation of endopsychic structures, and their manifestation in behavioural symptoms.

Research Questions

The primary research question concerned how the symptoms and clinical features of conduct disorder could be reinterpreted within the framework of Fairbairn's object relations theory. A secondary question examined whether seemingly distinct symptoms, including aggression and harm to others, stealing, destruction of property, deceitfulness, and serious violations of rules, could be conceptualised as different manifestations of a common internalised relational organisation. The study also explored whether callous–unemotional traits and impaired impulse control could be understood in relation to this underlying organisation.

Methods

This study was theoretical in nature and employed an integrative theoretical review combined with conceptual analysis. The review followed the framework proposed by Chigbu and colleagues, which comprises six stages: searching, identifying, reading, selecting, analysing, and interpreting. In addition, Sukhera's recommendations regarding the specification of the review's scope, justification of source selection, and explicit acknowledgement of selectivity were observed.

The sources were examined at two levels. At the first level, an author-centred search strategy was employed. Drawing on reference bibliographies, a list of Fairbairn's published works was compiled, and those relevant to the research problem were screened. Eighteen texts were subsequently examined. This examination made it possible to identify three phases in the development of Fairbairn's theoretical perspective: an early phase, a transitional phase, and a later phase. Because the present analysis focused primarily on his mature relational formulation, five texts from the later phase were selected as the principal corpus, while earlier works were used to trace the theoretical development of his ideas.

At the second level, literature published between 1960 and 2026 was searched in PEP, Scopus, ScienceDirect, and Google Scholar. Search terms combined Fairbairn's name with terms relating to clinical application, aggression, delinquency, antisocial behaviour, violence, conduct, stealing, lying, destructiveness, trauma, and abuse. Based on the criterion that a work should apply Fairbairn's theory to the conceptualisation or explanation of a clinical problem, fourteen texts comprising secondary commentaries and applied studies were examined. Conceptual analysis was conducted using the semantic proposition as the unit of analysis. The concepts

extracted were subsequently employed in the interpretive stage to reinterpret conduct disorder symptoms and map them onto corresponding relational patterns.

Results

The analysis indicated that, within Fairbairn's theoretical framework, harmful behaviour can be understood in relation to disturbances in object relationships and the organisation of internalised object relations. The child's dependence on the rejecting object makes the direct expression of hostility towards that object potentially threatening, as anger may further endanger the very relationship the child seeks to preserve. Within this formulation, aggression may become detached from the original relationship and redirected towards a substitute object, while identification with the rejecting object may provide the basis for the re-enactment of abusive relational patterns with others. The moral defence, the paranoid technique, and the return of bad objects offer additional conceptual resources for explaining how internalised badness may be expressed through outward behaviour.

Extending this formulation to other symptoms suggested that stealing may be interpreted as a symbolic attempt to possess a needed but unattainable object; property destruction as the expression of hostility towards a representation of the frustrating object; deceitfulness as an attempt to preserve the relationship with the object while avoiding confrontation with its badness; running away from home as a search for an alternative object rather than merely an escape from authority; and serious violations of rules as the behavioural re-enactment of relationships with controlling and punitive objects. Accordingly, differences among conduct disorder symptoms may be understood not necessarily as differences in their underlying relational nature, but as variations in how a shared relational organisation is expressed. Callous–unemotional traits and impaired impulse control may likewise be interpreted in relation to the persistence of hostile internalised object relationships, rather than being understood solely as an absence of empathy or a deficit in inhibitory control.

Discussion and Conclusion

These findings provide a basis for conceptualising conduct disorder symptoms not simply as a collection of isolated behaviours, but as different manifestations of an underlying relational organisation. This perspective broadens the clinical focus from what the child does to the relational history within which the behaviour acquires meaning. Nevertheless, this framework should not be regarded as a comprehensive explanation of conduct disorder or as a substitute for biological, social, and developmental models. Rather, it represents one possible theoretical interpretation of the disorder. Furthermore, much of the proposed correspondence between contemporary conduct disorder symptoms and Fairbairn's concepts constitutes an interpretive extension that requires empirical investigation.

Clinically, this perspective may extend assessment beyond the severity and frequency of behavioural symptoms to include the history of early relationships, patterns of target selection in aggression, and the organisation of internalised object relations.

With regard to intervention, it highlights the importance of establishing a stable therapeutic relationship and facilitating the reconstruction of maladaptive relational patterns, rather than focusing exclusively on behavioural control. Future research should consider operationalising constructs such as the moral defence and patterns of target selection in aggression among children aged 6–12 years, empirically testing the hypothesis that a common relational organisation is re-enacted across different conduct disorder symptoms, and examining the clinical implications of this framework through case studies and single-subject research designs.

Keywords

Conduct disorder, Fairbairn, object relations, aggression, early relationships, endopsychic organisation.

فصلنامه اختلال‌های هیجانی و رفتاری

فراسوی توصیف و علائم: بازخوانی نشانگان سلوک بر پایه‌ی نظریه روابط موضوعی فربرن

سیده هاجر میراحمدی[۱]، امیر قمرانی[۲*]

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: مقاله علمی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۵/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۷/۲۲

چکیده

صورت‌بندی اختلال سلوک در نظام‌های تشخیصی، عمدتاً بر توصیف رفتارهای قابل مشاهده استوار است و معنا، تاریخچه رابطه‌ای و سازمان درونی زمینه‌ساز این رفتارها را کمتر مورد توجه قرار می‌دهد. این پژوهش با هدف بازخوانی نشانگان اختلال سلوک در کودکان شش تا دوازده سال بر پایه‌ی نظریه روابط ابژه فربرن انجام شد. پژوهش، مطالعه‌ای نظری با روش مرور یکپارچه‌ساز و تحلیل مفهومی بود. منابع در دو سطح بررسی شدند؛ در سطح نخست، هجده متن از آثار فربرن مطالعه و پنج متن متعلق به صورت‌بندی پسین نظریه به‌عنوان پیکره‌ی اصلی تحلیل برگزیده شد و در سطح دوم، چهارده متن از شارحان و پژوهش‌های کاربستی بررسی شد. تحلیل نشان داد مفاهیمی چون ابژه طردکننده و برانگیزاننده، ایگوی ضدلیبیدویی، دفاع اخلاقی، همانندسازی با ابژه طردکننده و بازگشت ابژه‌های بد، امکان تبیین رابطه‌ای نشانگان سلوک را فراهم می‌کنند. در بسطی از این چارچوب، پرخاشگری و آسیب به دیگری، دزدی، تخریب اموال، فریب‌کاری و نقض مقررات را می‌توان نه رفتارهایی منفرد، بلکه صورت‌های متفاوت بازآفرینی روابط درونی‌شده و پاسخ به ناکامی رابطه‌ای فهم کرد؛ بر این اساس، تفاوت میان این نشانگان در شیوه‌ی تجلی یک سازمان رابطه‌ای مشترک جست‌وجو می‌شود. صفات بی‌رحمی–بی‌عاطفگی و نارسایی مهار تکانه نیز در این خوانش، به‌جای آنکه صرفاً به‌مثابه کاستی در سازوکارهای بازدارنده فهم شوند، در پرتو حضور فعال روابط درونی‌شده تفسیر می‌شوند. این بازخوانی، همچون یکی از خوانش‌های ممکن این اختلال، می‌تواند کانون ارزیابی و مداخله را از مهار رفتار به تاریخچه‌ی روابط اولیه، الگوهای رابطه‌ای و سازمان شخصیت معطوف سازد.

کلیدواژه‌ها

اختلال سلوک؛ فربرن؛ روابط ابژه؛ پرخاشگری؛ روابط اولیه؛ سازمان درون‌روانی

ناشر: دانشگاه شیراز

* **نویسنده مسئول: امیرقمرانی** **ایمیل:** a.ghamarani@edu.ui.ac.ir

۱. دانشجوی دکتری گروه روان‌شناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان. اصفهان، ایران

۲. دانشیار گروه روان‌شناسی و آموزش افراد با نیازهای خاص دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی دانشگاه اصفهان . اصفهان، ایران (نویسنده مسئول).

DOI: 10.22099/EBD.2026.8974

مقدمه

تنوع رفتاری در کودکان، هم در یک گروه سنی و هم در دوره‌های گوناگون تحول، امری طبیعی است و برخی رفتارهای نابهنجار در بزرگسالان ممکن است در کودکی بخشی از فرایند بهنجار تحول باشند. ازاین‌رو، توجه به شدت، تداوم و ماهیت رفتار، به عنوان تعیین‌کننده تمایز میان بهنجاری و نابهنجاری اهمیت می‌یابد. به عنوان نمونه اشکال شدید و مداوم پرخاشگری، دروغگویی، دزدی، فریب‌کاری و نقض قانون در کودکان ٦ تا ١٢ سال، در ویراست پنجمین راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی[1] ذیل اختلال سلوک[2] گرد آمده‌اند. این اختلال الگویی تکرار شونده و پایدار از نقض حقوق ا سا سی دیگران یا قواعد اجتماعی متناسب با سن تعریف‌شده است (American Psychiatric Association, 2022)؛ که افزون بر پیامدهای آشکار برای خانواده، مدرسه وسایر نهادهای اجتماعی، با اخلال در عملکرد تحصیلی و اجتماعی، مواجهه‌ی مکرر با نهادهای انضباطی و قضایی و افزایش خطر اختلالات روان‌پز شکی همبود و مصرف مواد، سراسر مسیر تحول را متاثر می سازد(Heidari et al. 2022).

بااین‌حال، صورت‌بندی اختلال سلوک در این راهنما با انتقاداتی مواجه است.منتقدانِ پزشکی‌سازی[3] نقطه برش‌ها و آستانه‌های تشخیصی تعیین‌شده برای تمایز رفتارهایی چون نافرمانی، دروغگویی و لجبازی از تحول طبیعی کودک را دلبخواهی[4] می‌دانند. افزون بر این، خصلت توصیفی تشخیص سلوک ممکن است رفتار نابهنجار را به‌مثابه ویژگی خود کودک صورت‌بندی کند، بی آن که احتمال تظاهرِ یک زمینه دیگر (تروما، محرومیت یا افسردگی) باشند(Rivera, 2025). هم‌چنین، تشخیص مبتنی بر رفتارهای آشکار و شمارش علائم، افزون بر ایجاد انگاره برابر بودن اهمیت علایم، معنای فردی و وضعیت‌های درونی برانگیزاننده رفتار را کمتر مورد توجه قرار می‌دهد؛ مثلا، ملاک‌های مرتبط با دزدی تمایز میان این رفتار در اختلال سلوک و اختلال شخصیت ضد اجتماعی) را مورد سوال قرار نمی‌دهند(Aftab& Rashed, 2020).

مطالعات علت شناختی، شکل‌گیری سلوک را حاصل تعامل استعداد ژنتیکی و تفاوت‌های عصب‌زیستی با تجارب محیطی نامطلوب می‌دانند (Wahl, 2024). در میان عوامل محیطی، روابط اولیه کودک با مراقبان، از جمله فرزندپروری خشن یا ناهماهنگ، غفلت، سوءرفتار و محرومیت زودهنگام، جایگاه مهمی در تبیین این نشانگان دارند (Salvatore, 2018؛ Gao et al, 2025). اهمیت این عوامل، تلاش‌های نظری برای مفهوم‌پردازی این اختلالات در بستر روابط اولیه را موجه می‌سازد؛ بستری که در پارادایم روان‌کاوانه و خصوصا در رویکرد روابط موضوعی محوریت دارد (St. Clair, 2023).

در میان نظریه‌پردازان روابط ابژه، دیدگاه فربرن برای مطالعه نشانگان سلوک اهمیتی ویژه دارد؛ بخشی از مطالعات بالینی او به کودکان و نوجوانان تحت آزار و بزهکار اختصاص داشت و چگونگی تجلی واقعیت درونی در رفتار قابل مشاهده نیز از مسائل بنیادین نظریه او بود (Summers, 2024). مدل ساختاری فربرن پیش‌تر برای تبیین وسواس(Celani, 2007)، خشونت(Celani, 2010)، خودکشی (spinks, 2023)، بیگانه‌هراسی (Mohajer& Zolinkov, 2025) و... به کار رفته است. این پژوهش نیز با به‌کارگیری این مدل در تبیین نشانگان اختلال سلوک، در پی روشن ساختن پیوند میان شکست در روابط اولیه، شکل‌گیری ساختارهای درونی و تجلی آن‌ها در علایم ا ست؛ خوانشی که انتظار می‌رود فهمی فراتر از تو صیف رفتاری این نشانگان، به‌دست دهد.

[1] Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM)
[2] conduct disorder
[3] Medicalization
[4] Arbitrary

وجوه نوآورانه این پژوهش را می‌توان در چند سطح صورت‌بندی کرد. نخست، کاربست‌های پیشین مدل فربرن عمدتاً بر تبیین یک پدیده یا الگوی بالینی منفرد متمرکز بوده‌اند و بنابر بررسی نگارندگان، نشانگان اختلال سلوک به عنوان یک مجموعه تشخیصی منسجم از این منظر بازخوانی نشده است. دوم، این پژوهش به‌جای نگاه جداگانه به هریک از علایم، آن‌ها را به‌عنوان صورت‌های متفاوت تجلی یک سازمان رابطه‌ای درونی در نظر گرفته و می‌گوشد میان سطح توصیفی نشانه‌ها و سطح تحولی–رابطه‌ای تبیین آن‌ها پیوند برقرار سازد. از این منظر، جهت‌گیری پژوهش نه به سوی بازتوصیف نشانگان بلکه معطوف به ایجاد چارچوبی است که می‌تواند جهت مداخله را از مهار صرف رفتار به فهم و بازسازی الگوهای رابطه‌ای زیربنایی آن معطوف سازد.

روش پژوهش

مطالعه نظری حاضر، با روش مرورِ یکپارچه‌سازِ نظری[1] انجام شده است. مرور یکپارچه‌ساز، دانشی تازه بر پایه پیکره موجودِ ادبیات می‌سازد و می‌تواند جهت‌گیریِ مفهوم‌محور[2](بازخوانی و تولید مفاهیم جدید)، ساخت‌گرا[3](ساخت دانش تازه) یا نظری (بازخوانی و بسط نظریه) داشته باشد (Chigbu et al, 2023; Sukhera, 2022). بر این اساس، هدف، نه صرفاً تلخیصِ دیدگاههای فربرن بلکه بازآرایی مفاهیم بنیادین نظریه فربرن برای تبیین نشانگان اختلال سلوک و بررسی ظرفیت آن‌ها برای این مهم بوده است. فرایند اجرا بر چارچوب Chigbu et al مشتمل بر جست‌وجو، شناسایی، خواندن، گزینش، تحلیل و تفسیر استوار شد و معیارهای Sukhera درباره توجیه جست‌وجو و تصریح گزینشی‌بودن نیز رعایت شد.

منابع در دو سطح جست‌وجو و بررسی شدند. در سطح نخست، جست‌وجو مؤلف‌محور بوده و از پایگاههای استنادی استفاده نشد زیرا هدف این سطح دستیابی به پیکره‌ی کاملِ آثار خودِ فربرن بود؛ بر این اساس با مراجعه به بخش کتاب‌شناسیِ دو منبع مرجع (Summers, 2024; Clarke & Scharff, 2014). فهرستی کامل از عناوین آثار او تهیه شد. تمام آثار فربرن مطالعه نشد بلکه غربالگری بر پایه‌ی عناوین و سرفصل‌ها و با ملاکِ ارتباط با هدف محوری پژوهش، صورت پذیرفت.

بر این اساس، کتاب مطالعات روان‌کاوانه‌ی شخصیت (Fairbairn, 1952) به‌طور کامل و از جلد دوم مجموعه‌ی از غریزه تا خود (1944) متون مربوط به پرخاشگری و تحول کودک مطالعه شدند و در مجموع ۱۸ متن خوانده شد. در این مرحله از مطالعه، مشخص شد آثار فربرن را می‌توان به دوره‌ی متقدم که در آن پرخاشگری ذیل نظریه رانه فروید فهمیده شده، دوره گذار و دوره پسین که صورت‌بندی رابطه‌ای در آن شکل گرفته است تقسیم کرد. در مرحله گزینش، یعنی تعیین متونی که پس از خواندن و بر پایه محتوای خودِ متن وارد تحلیل می‌شوند، دوره‌بندی یادشده ملاک قرار گرفت. این مرحله از انتخاب اولیه متمایز است زیرا انتخاب پیش از خواندن و بر پایه نسبت ظاهری متن با مسئله انجام می‌شود، حال آنکه گزینش پس از خواندن و بر پایه آنچه در متن یافت شده صورت می‌پذیرد. چون تحلیل بر دوره‌ی پسین متمرکز بود، پنج متن به پیکره مبنای تحلیل راه یافتند: سه مقاله از کتاب مطالعات روان‌کاوانه‌ی شخصیت با عنوان‌های «روان‌آسیب‌شناسی بازنگری‌شده روان‌پریشی‌ها و روان‌نژندی‌ها» (1941)، «واپس‌رانی و بازگشت ابژه‌های بد» (1943) و « ساختار درون‌روانی بر حسب روابط ابژه‌ای» (1944)، و دو مقاله‌ی خارج از این کتاب با عنوان‌های «ماهیت و اهداف درمان روان‌کاوانه» (1958) و «چکیده نظریه روابط ابژه‌ای شخصیت» (1963). سال‌های یادشده به انتشار اصلی هر مقاله اشاره دارند و ارجاعات صفحه‌ای سه مقاله نخست

[1] theoretical integrative review
[2] concept-centric
[3] constructivist

بر پایه‌ی متنِ گردآمده در کتاب مطالعات روان‌کاوانه‌ی شخصیت است. آثار دوره‌ی متقدم و گذار تنها برای فهم سیر تحول نظریه بررسی شدند و مبنای مفهوم‌پردازی نشانگان قرار نگرفتند. بدین ترتیب میان پیکره‌ی مطالعه شده و پیکره مبنای تحلیل تمایز نهاده شد.

در سطح دوم، ابتدا شارحان اصلی فربرن و بسط‌دهندگان رویکرد او از راه St. Clair (2023) شناسایی شدند. سپس منابع منتشرشده به زبان انگلیسی در بازه 1960 تا 2026 در پایگاه‌های PEP، Scopus، ScienceDirect و Google Scholar، با ترکیب نام Fairbairn و کلیدواژه های clinical، aggression، delinquency، antisocial behavior، violence، conduct، stealing، lying، destructiveness، trauma و abuse جست‌وجو شدند. هم‌چنین، جستجو به زبان فارسی در پایگاههای SID، مگیران و نورمگز، نیز با کلیدواژه «فربرن»، به‌تنهایی و در ترکیب با کلیدواژه‌های فارسی معادل، به عمل آمد. این جست‌وجو کمتر از ده اثر به دست داد که هیچ‌یک ملاک ورود به پیکره را نداشتند؛ ازاین‌رو، پژوهش به منابع انگلیسی‌زبان محدود شد. در مرحله گزینش این سطح، ملاک ورود آن بود که اثر، نظریه فربرن را نه صرفاً موضوع بحث نظری، بلکه چارچوبی برای مفهوم‌پردازی یا تبیین یک مسئله بالینی قرار داده باشد؛ آثاری که به کاربست بالینیِ نظریه بر نشانگان مرتبط نمی‌پرداختند کنار گذاشته شدند. بر این پایه چهار فصل از کتاب نظریه روابط موضوعی فربرن در شرایط بالینی (Celani, 2010)، شش فصل از کتاب فربرن و سنت روابط ابژه‌ای (Clarke & Scharff, 2014) و چهار پژوهش کاربستی مستقل، در مجموع ۱۴ متن، مطالعه شد.

مرحله تحلیل، به‌صورت تحلیل مفهومی و در سه گام انجام پذیرفت. واحد تحلیل، گزاره معنایی بود؛ یعنی کوچک‌ترین پاره متنی که مدعایی کامل درباره مسئله پژوهش را در بر داشت، صرف‌نظر از آنکه در حد یک جمله یا چند جمله پیوسته بیاید. در گام نخست متون پیکره سطربه‌سطر خوانده شدند و هر گزاره مرتبط همراه با نشانی دقیق صفحه استخراج شد. در گام دوم گزاره‌ها دسته‌بندی شدند؛ سپس گزاره‌های ذیل هر مفهوم با یکدیگر و در آثار دوره‌های گوناگون مقایسه شدند و در موارد اختلافِ صورت‌بندی، واپسین صورت‌بندی مبنا قرار گرفت. ملاک تشخیص صورت‌بندی واپسین، تاریخ انتشار متن بود و بازنگری‌هایی که خود فربرن بر آثار پیشین افزوده بود. در گام سوم، هر گزاره با یکی از دو نشان «شاهد» یا «تفسیر» متمایز شد؛ نشان نخست برای گزاره‌های مستقیماً مستند به متن فربرن همراه با ارجاع صفحه، و نشان دوم برای بسط یا کاربست تفسیری نگارندگان استفاده شد.

در مرحله تفسیر، نشانگان اختلال سلوک، به‌ویژه در خوشه‌ی آسیب به دیگری، در پرتو مفاهیم استخراج‌شده بازخوانی و به الگوهای رابطه‌ای متناظر نگاشت شدند و خوانش‌های شارحان نه همچون مبنای تفسیر، بلکه برای سنجش حدود کاربرد نظریه به کار رفتند. ملاک کفایت، نقطه‌ای بود که در آن بررسی منابع بیشتر مفهوم یا الگوی رابطه‌ای تازه‌ای به چارچوب تحلیل نمی‌افزود.

مروری بر رویکرد نظری فربرن

دیدگاه فربرن یکی از بنیادی‌ترین بازنگری‌ها در تصویر روان‌کاوی کلاسیک از انگیزش و ساختار روان، به‌شمار می‌رود. برخلاف فروید که لیبیدو را در خدمت ارضای رانه[1] و ابژه را وسیله تحقق آن می‌پنداشت، فربرن باور داشت که لیبیدو پیش از آنکه لذت‌جو باشد، رابطه‌جو/ ابژه‌جو است[2](Fairbairn, 1943). با این جابه‌جایی، منشأ آسیب‌شناسی نیز از تعارض میان رانه و ممنوعیت به شکست رابطه با ابژه منتقل می شود. اگر مراقب اولیه به دلیل غفلت، طرد، بی‌ثباتی یا سوءاستفاده پاسخگوی

[1] Drive
[2] object-seeking

نیازهای هیجانی مشروع کودک نباشد، کودک در موقعیتی متناقض قرار می‌گیرد زیرا ابژه‌ای که بقای روانی کودک به آن بستگی دارد، به منبع ناکامی و رنج بدل شده است. از آنجا که گسستن از ابژه برای کودک معادل اضطراب ویرانگر رهاشدگی است، او به‌جای ترک ابژه، آن را درونی می‌کند؛ و هرچه محرومیت بیشتر باشد، وابستگی به همان ابژه شدیدتر خواهد شد (spinks, 2023).

ابژه ناکام‌کننده پس از درونی‌شـــدن نیز ماهیت خود را از دســـت نمی‌دهد و جهان درونی کودک بر پایه همین روابط درونی شده سازمان می‌یابد. برای حفظ دلبستگی، روان به دفاعی بنیادین متوسل می شود که فربرن آن را دوپاره سازی می‌نامد: ابژه به دو بخش تقسیم می شود، ابژه ابژه طردکننده[1] که منشأ ناکامی و خصومت است، و برانگیزاننده[2] که با وعده تحقق‌نیافته عشق، کودک را وابسته نگه می‌دارد. به موازات آن، ایگوی یکپارچه آغازین نیز دوپاره می‌شود و ساختارِ درون‌روانی[3] سه‌گانه‌ای پدید می‌آید: ایگوی مرکزی[4] که در پیوند با ابژه آرمانی و واقعیت؛ ایگوی لیبیدویی[5]، وابسته به ابژه برانگیزاننده و حامل امید به دریافت عشـــق؛ و ایگوی ضـــدلیبیدویی[6] یا خرابکارِ درونی[7] در پیوند با ابژه طردکننده (Fairbairn, 1944). برخلاف نهادهای سه‌گانه‌ی فروید، هر یک از این سازه‌ها پاره‌ای از خود در رابطه با یک ابژه درونی شده است؛ ازاین‌رو، در کودکانی با تجربه‌ی غفلت یا بدرفتاری مزمن، ساختارهای مرتبط با ابژه طردکننده گسترش می‌یابند و ایگوی مرکزی کمتر رشد می‌کند (Raines, 2014). هم‌چنین، به باور فربرن، آنچه واپس رانده می‌شـــود نه تکانه‌های غریزی بلکه ابژه‌های بد درونی‌شـــده و روابط تحمل‌ناپذیر با آن‌ها است (Celani, 2010).

به باور فربرن، کودک برای حفظ دلبستگی به ابژه بد، افزون بر دوپاره‌سازی، از دفاع اخلاقی در برابر ابژه‌های بد[8] نیز استفاده می‌کند. در این دفاع، کودک به‌جای آنکه والد را بد و آسیب‌رسان بداند، بدی را به خود نسبت می‌دهد و خود را «کودکی بد» تلقی می‌کند زیرا پذیرش طردکننده و غیرقابل‌اعتماد بودن والد، امید به حفظ رابطه و دریافت عشـــق را تهدید می‌نماید. از این منظر، احساس گناه و خودسرزنشگری نه پیامد تکانه‌های غریزی بلکه راهبردی برای حفظ دلبستگی به ابژه است (Bliss, 2010).

یافته‌ها

امکان‌های فربرن برای فهم آسیب به دیگری: از تکنیک پارانوییدی تا بازگشت ابژه‌های بد

آسیب به دیگری را می‌توان هسته مرکزی وضعیتی به‌شمار آورد که با عنوان اختلال سلوک مفهوم پردازی شده است. تعرض به دیگران، نقضِ حقوقِ آنان، و رفتارِ ستیزه‌جویانه‌ای که در معیارهای تشخیصی فهرست می شود، همه بیانگر صورت‌های بالینی آسـیب به دیگری هسـتند که از معبر پرخاشـگری می‌گذردرویکرد فربرن با وانهادن مفهوم رانه[9] آسـیب به دیگری را نه بروزِ یک طبیعتِ ویرانگر و ذاتی، بلکه مانند بسیاری از نشانگان بالینی، آن را واکنشی معنادار به ناکامی و محرومیت و به طور اعم شکستِ رابطه (به خصوص رابطه با ابژه لیبیدویی) تلقی می‌کند(Celani, 2010).

[1] Rejecting Object
[2] Exciting Object
[3] endopsychic structure
[4] central ego
[5] libidinal ego
[6] anti-libidinal ego
[7] internal saboteur
[8] Moral Defense Against Bad Objects
[9] Drive

Fairbairn (1943)، از پرخاشگری همچون «عاملی پویا و اولیه» یاد می‌کند، بدین معنا که نمی‌توان آن را به لیبیدو فروکاست. با این حال قیدی بر این حکم می‌افزاید که پرخاشگری در نهایت تابع لیبیدو است و خودبه‌خود سر برنمی‌آورد. از دیدگاه او، کودک در غیاب ناکامی، پرخاشگری خود را فعالانه به سوی ابژه لیبیدویی روانه نمی‌کند، چنان‌که مشاهده رفتار حیوانات نیز مؤید این موضوع است. لذا این تجربه محرومیت و ناکامی در رابطه با ابژه است که خشم را فرامی‌خواند.

وابستگی نامشروط کودک به ابژه، روند این خشم را پیچیده‌تر می سازد (Fairbairn. 1944) بیان می‌دارد که ابراز مستقیم خصومت نسبت به مادر طردکننده رویه‌ای بسیار خطرناک است؛ زیرا از یک سو او را به طرد بیشتر وامی‌دارد و «بدی» او را افزون می‌سازد، و از سوی دیگر همان اندک عشقی را که باقی مانده از میان می‌برد. بدین ترتیب کودک در موقعیتی گرفتار می‌آید که خشم واقعی او برانگیخته‌شده، اما مسیر طبیعی بروز آن مسدود می‌باشد.

فربرن (1944)، بیان می‌دارد که خرابکار درونی با ابژه طردکننده همانندسازی کرده و پرخاشگری خود را، به تعبیر او، «به نمایندگی از» همین ابژه هدایت می‌نماید. با این حال، در صورت‌بندی فربرن هدف این پرخاشگری درونی است، یعنی ایگوی لیبیدویی و ابژه مهیج. نگارندگان در بسطی از این صورت‌بندی پیشنهاد می‌دهند که همین رابطه درونی می‌تواند در میدان بیرونی نیز بازآفرینی شود؛ بدین معنا که کودک، به جای روانه کردن خشم به سوی ابژه اصلی، نقش ابژه طردکننده را از آن خود می‌سازد و پرخاشگری را به سوی قربانیانی هدایت می‌کند که توان تلافی ندارند، مانند کودکان کوچک‌تر یا حیوانات؛ چنان‌که Celani (2020) نیز همین سازوکار را در تحلیل یک مورد بالینی به کار بسته است. به این ترتیب خشم بیان‌ناشدنی، از رابطه‌ای که آن را برانگیخته جدا شده و بر ابژه‌ای جانشین فرافکنده می‌شود.

دفاع اخلاقی در برابر ابژه‌های بد (که پیش‌تر شرح آن رفت) نیز راهی دیگر برای برون‌رفت از این بن‌بست به شمار می‌آید. این مفهوم را می‌توان صریح‌ترین و مستقیم‌ترین تبیین فربرن از بزه‌کاری دانست که از مشاهدات بالینی وی حاصل آمده است. فربرن (1943) در بررسی شمار زیادی از کودکان بزه‌کار که از خانه‌هایی آشکارا آشفته و خشونت‌بار برخاسته بودند، مشاهده کرد که کودک، جز در مواردی نادر، حاضر نبود والدین را بد بخواند و نتیجه گرفت که ابژه‌های بد این کودکان درونی و واپس‌رانده شده‌اند، و بدین روی، کودک بزه‌کار همواره بدی والدین را به خود نسبت می‌دهد.

از سوی دیگر، اگر تا این نقطه، حرکت را «رو به درون» در نظرآوریم(کودک ابژه بد را درونی کرده و بدی را به دوشِ خویش انداخته است؛ خود بد شده تا جهان خود را خوب نگاه دارد)؛ فربرن بر این نکته واقف است که به دوش کشیدن چنین باری نمی‌تواند همیشگی باشد. لذا در سازوکاری که آن را تکنیکِ پارانوئید می‌نامد، با یک تغییر جهت به بیرون، ابژه طردکننده‌ای که درونی سازی شده بود، دوباره به بیرون پرتاب می شود(فرافکنی) و در هیئتِ یک آزارگرِ بیرونی ظاهر می شود (Fairbairn, 1943).

فربرن این حالت را برونی سازی[1]ابژه طرد شده و درونی سازی ابژه پذیرفته شده می‌داند و در جای دیگر یادآور می شود که آنچه در تکنیک پارانویید فرافکنده می‌شود نه «تکانه‌ی واپس‌رانده»، بلکه «ابژه واپس‌رانده» در هیئت آزارگر است (Fairbairn, 1943). این برون سازی ادراک از محیط را دگرگون می‌کند. به روایت فربرن (Fairbairn, 1941)، فرد پارانویید ابژه‌های بیرونی را همچون آزارگر می‌نگرد و نگرشی از خودبزرگ‌بینی افراطی می‌یابد. نگارندگان، در بسطی از این صورت‌بندی که فربرن آن را درباره بزرگسالان به کار برده است، پیشنهاد می‌دهند که کودک نیز بدی را نه در خویش بلکه در جهان پیرامون می‌بیند و

[1] برون‌سازی (externalization) رانده‌شدن یک ابژه درونی‌شده به جهان بیرون است، حال آنکه فرافکنی (projection) در معنای متعارف، نسبت‌دادن تکانه‌ای واپس‌رانده به دیگری است.

خود را در میان آزارگران می‌یابد؛ ادراکی که در آن، دفاع و حمله موجه می‌کند. عنوان «بازگشت ابژه‌های بد» نیز حاکی از آن است که ابژه بد درونی‌شده و واپس‌رانده در ناخودآگاه غیرفعال باقی نخواهد ماند.

فربرن (1943) نشان می‌دهد که بخش عمده‌ای از نشانه‌های آسیب‌شناختی، در واقع دفاع‌هایی در برابر بازگشت همین ابژه‌های واپس‌رانده هستند؛ تا زمانی که این دفاع‌ها کارآمد باشند ابژه بد مهار می شود، اما با تضعیف آن‌ها احتمال بازگشت افزایش یافته و همین تهدید منشأ بخشی از نشانه‌هاست. او درباره تفکیک این بازگشت از برون سازی پارانویید می‌نویسد: «بازگشت یعنی آزادشدن ابژه‌ها از مهار واپس‌رانی و پدیده‌ای از جنس انتقال است، نه فرافکنی فعال. در پی این آزادشدن، موقعیت‌های بیرونی معنای روابط گذشته با ابژه‌های بد را می‌یابند و از این رو کیفیتی تروماتیک پیدا می‌کنند». فربرن هم‌چنین، قید می‌کند که بازگشت ابژه‌های بد مستلزم ناکارآمدی دفاع اخلاقی و تضعیف اقتدار سوپرایگو خواهد بود.

بر این اساس می‌توان استنباط کرد که این مفهوم می‌تواند حلقه واسط میان درون‌سازی و برون‌ریزی را تبیین کند؛ یعنی بدی درونی‌شده، بار دیگر سربرمی‌آورد. فربرن (1943) به سربازی اشاره می‌کند که پس از فعال‌شدن خاطره‌ای واپس‌رانده‌شده از مادری رهاکننده دچار احساس خفگی و تکانه‌ای شدید برای تخریب خانه و آسیب‌رساندن به خانواده‌اش شد. گرچه این مورد به جمعیت بزرگسال تعلق دارد و تعمیم آن به کودک، بسط نگارندگان است؛ با این حال سازوکار گذار از بدی مهارشده به کنش پرخاشگرانه را آشکار می‌سازد.

گسترشِ چارچوب فربرنی به سایر نشانگان سلوک

فربرن هرگز دزدی را همچون نشانه‌ای بالینی تحلیل نکرد، اما تأکید او بر ماهیت ابژه‌جوی کودک امکان بازخوانی این رفتار را فراهم می‌آورد. نگارندگان بر این پایه پیشنهاد می‌دهند که دزدی را می‌توان نه صرفاً نقض قانون یا تلاش برای تصاحب یک شیء بلکه کنشی رابطه‌ای دانست که در بستر سازمان درونی روابط ابژه معنا می‌یابد.

در این خوانش، شیء دزدیده‌شده لزوماً هدف نهایی رفتار نیست بلکه می‌تواند جانشین ابژه‌ای باشد که از کودک دریغ شده یا هرگز به‌طور پایدار در دسترس نبوده است. ازاین‌رو نگارندگان پیشنهاد می‌دهند که دزدی را تلاشی ناهشیار برای تصاحب نمادین ابژه‌ای درنظرآوریم، که در سطح هیجانی، محبت، امنیت، پذیرش یا مراقبت را نمایندگی می‌کند(ابژه برانگیزاننده). در چنین وضعیتی، اگر کودک در تعامل با ابژه‌های اولیه، جهانی را تجربه کرده باشد که در آن نیازهایش مکرراً نادیده گرفته شده یا ابژه‌ها به‌صورت مزمن محروم‌کننده و غیرقابل‌اعتماد بوده‌اند، ممکن است این ایده را درونی سازد که آنچه نیاز دارد به او داده نخواهد شد و تنها راه دست‌یافتن به آن، برداشتن آن است.

از سوی دیگر، از آنجا که رویکرد فربرنی، آسیب شناسی روانی را حاصل تداوم و بازآفرینی روابط درونی شده با ابژه‌ها می‌داند، می‌توان استنباط کرد که کودک ممکن است به‌طور ناهشیار، نه تنها عمل دزدیدن بلکه پیامدهای آن را نیز (برملا شدن، سرزنش یا تنبیه) بازتولید کند زیرا این تجربه‌ها، هرچند دردناک، بازنمای همان الگوهای رابطه‌ای آشنایی هستند که شخصیت او حول آن‌ها سازمان یافته است. در اینجا رفتار نه برای کسب منفعت بلکه برای باز سازی سناریویی رابطه‌ای عمل می‌کند. Kalat(2022) نیز همین سازوکار را در تحلیل پرخاشگری در موقعیت درمان به کار بسته است.

با این حال، حتی اگر دزدی را به عنوان تلاشی برای دستیابی (از راه تصاحب نمادین) به ابژه‌ای تلقی نماییم که همواره وعده داده شده، اما هرگز واقعاً در اختیار کودک قرار نگرفته است؛ از آنجا که مسئله اصلی فقدان رابطه است نه فقدان شیء، شیء دزدیده‌شده معمولاً رضایتی پایدار نمی‌آفریند و ممکن است بلااستفاده رها، پنهان یا نابود شود.

در بسط تفسیری نگارندگان از از دیدگاههای فربرن، چنان که تفاوت میان پرخاشگری، دزدی، تخریب اموال و نقض مقررات، نه تفاوتی ماهوی بلکه تفاوت در شیوه بازنمایی و بازآفرینی رابطه با ابژه طردکننده، به‌شمار آمد. پیشنهاد می‌شود، آسیب به دیگری، به عنوان صورتی از حمله به ابژه طردکننده یا همانندسازی با ابژه آزارگر؛ تخریب اموال همچون حمله به بازنمایی ابژه ناامیدکننده و دروغ‌گویی تلاشی برای حفظ رابطه و اجتناب از گسست پیوند با ابژه فهمیده شود؛ هم‌چنین، فرار از خانه، نه صرفا گریز از قانون بلکه به عنوان جست‌وجوی ابژه‌ای دیگر فهم می‌شود؛ یا نقض قوانین را می‌توان بازنمایی روابط درونی‌شده با ابژه‌های کنترل‌گر و تنبیه‌گر به‌شمار آورد.

از آنجا که نشانگان اختلال سلوک در گروه «اختلالات کنترل تکانه» طبقه‌بندی می‌شوند، ارائه برداشت تفسیری نویسندگان، از رویکرد فربرن درباره مفهوم «عدم کنترل تکانه» راهگشا می‌کند. در منطق راهنمای تشخیصی، رفتار تکانشی یا آسیب‌رسان از نبود یک سازوکار بازدارنده ناشی می‌شود؛ یعنی مهاری که باید تکانه را کنترل کند ضعیف یا غایب است و از این رو تبیین بر پایه کاستی استوار می شود. نگارندگان، بر پایه تبیین فربرن (۱۹٤٤) از همانند سازی خرابکار درونی با ابژه طردکننده، پیشنهاد می‌دهند که این رفتار می‌تواند نه از فقدان کنترل بلکه از حضور فعال یک رابطه ابژه‌ای برآمده باشد. اهمیت این تفاوت در پیامد عملی آن نهفته است، چرا که در منطق کاستی، مداخله بر تقویت مهار و آموزش خودکنترلی متمرکز می شود، حال آنکه در خوانش فربرنی کانون مداخله، بازسازی همان رابطه‌ای است که رفتار در خدمت بازتولید آن قرار دارد.

همین تفاوت درباره بی‌رحمی و بی‌عاطفگی نیز قابل تصریح است. این ویژگی‌ها که در توصیف‌های معاصر اغلب همچون غیاب همدلی فهم می‌شوند، در تفسیر نگارندگان از چارچوب فربرن، همانندسازی کودک با بخش‌هایی از ابژه طردکننده ای فهمیده می‌شوند که کودک برای حفظ پیوند، ناگزیر آن را درونی کرده‌است؛ در نتیجه رابطه‌ای آزارگرانه‌ای در ساختار شخصیت تثبیت شده، در تعامل با دیگران بازآفرینی می شود. در چنین وضعیتی، آسیب به دیگری نه لزوماً ناشی از فقدان ظرفیت اخلاقی بلکه حاصل سلطه یک رابطه درونی‌شده خصمانه است که در آن، دیگری بیش از آنکه همچون سوژه‌ای مستقل تجربه شود، در جایگاه ابژه‌ای برای تخلیه خشم یا بازآفرینی تجربه‌های آسیب‌زای اولیه قرار می‌گیرد. باید تصریح کرد که فربرن خود مستقیماً به مفهوم بی‌عاطفگی نپرداخته و این سازه سال‌ها پس از او در پژوهش‌های تحولی صورت‌بندی شده است؛ ازاین‌رو، خوانش حاضر بسط تفسیری نگارندگان از منطق نظری فربرن است که با بخشی از یافته‌های پژوهشی معاصر نیز، هم‌سویی دارد. صفات بی‌رحمی–بی‌عاطفگی، که در بازبینی پنجمین ویرایش راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی در قالب تصریح‌کننده‌ی «با هیجانات جامعه‌پسند محدود» صورت‌بندی شده‌اند (American Psychiatric Association, 2022)، صرفاً برآیند عوامل ژنتیکی نیستند؛ شواهد نشان می‌دهد کیفیت فرزندپروری اثر این عوامل را تعدیل می‌کند، به‌گونه‌ای که گرمی والدینی خطر ژنتیکی را کاهش و فرزندپروری خشن آن را تشدید می‌کند (Wahl, 2025). فراتحلیل‌های اخیر نیز از پیوند معنادار بدرفتاری دوران کودکی با این صفات حکایت دارند(Gao et al, 2025; Todorov et al, 2022). این یافته‌ها امکان گفت‌وگو با خوانش فربرنی حاضر را فراهم می‌آورند، چرا که در این رویکرد، تجربه‌ی طرد و ناکامی در رابطه با ابژه نخستین در شکل‌گیری ساختارهای درونی نقشی محوری ایفا می‌کند. افزون بر این، تمایز میان گونه‌های نخستین و ثانوی این صفات، به‌ویژه همبستگی گونه‌ی ثانوی با سطوح بالاتر اضطراب و پرخاشگری (Celani, 2020)، این فرض را پیش می‌کشد که خوانش فربرنی حاضر بیش از همه با گونه‌ی ثانوی تناظر داشته باشد. بااین‌حال، چنین هم‌سویی‌ای به منزله‌ی تأیید تجربی این تفسیر نمی‌باشد.

جدول ۱. نگاشت مفهومی مؤلفه‌های بالینی سلوک بر مبنای رویکرد فربرن

نشانگان و مؤلفه‌های بالینی مرتبط	مفهوم یا سازوکار فربرنی	صورت‌بندی تفسیری در این پژوهش
پرخاشگری و آسیب به دیگران	انسداد ابراز خصومت نسبت به ابژه طردکننده و همانندسازی با آن	انتقال پرخاشگری به ابژه جانشین کم‌خطرتر
تخریب اموال	بازگشت ابژه‌های بد و آزادشدن آن‌ها از مهار واپس‌رانی	برون‌ریزی خصومت نسبت به بازنمایی ابژه ناکام‌کننده
دزدی	ماهیت ابژه‌جوی کودک؛ ابژه برانگیزاننده	تصاحب نمادین ابژه وعده‌داده‌شده اما دست‌نیافتنی
دروغ‌گویی و فریب‌کاری	دفاع اخلاقی در برابر ابژه‌های بد	حفظ پیوند با ابژه از راه اجتناب از مواجهه با بدی آن
فرار مکرر از خانه	تعارض میان وابستگی نوزادانه و میل به وانهادن آن) بسط از منطق نظریه(	جست‌وجوی ابژه جایگزین در برابر رابطه‌ی ناکام‌کننده
نقض جدی مقررات	درونی‌سازی ابژه کنترل‌گر و تنبیه‌گر) بسط از منطق نظریه(	بازآفرینی رابطه با اقتدار طردکننده در سطح رفتار
صفات بی‌رحمی–بی عاطفگی	همانندسازی با ابژه آزارگر و تثبیت رابطه‌ی خصمانه در ساختار شخصیت	ابژه‌وارسازی دیگری و تضعیف تجربه‌ی او به‌مثابه سوژه ای مستقل
نارسایی در مهار تکانه	کنش ایگوی ضدلیبیدویی در پیوند با ابژه طردکننده	برون‌ریزی فعال تنش رابطه‌ای در قالب کنش تکانشی

بحث

منطق کلی ای که از بررسی آثار فربرن، برای فهم و تبیین نشانگان کژکارکرد بر می‌آید، این است که نشانگان، نه پدیده‌هایی مستقل و صرفاً همزمان، بلکه تجلی‌های متفاوتِ یک سازمان رابطه‌ای هستند. این اصل کلی، ابزاری به دست می‌دهد که به وسیله آن بتوان حتی وضعیت‌های بالینی و علایمی را که خود او در آثار مکتوب بدان نپرداخته، بر مبنای رویکرد نظری‌اش تفسیر کرد. چنین امکانی، ضمن حفظ انعطاف و پویایی رویکرد روابط ابژه‌ای فربرن، آن را به یک امکان قابل صورت‌بندی، ارزیابی و بازآرایی برای علت‌شناسی پدیده‌های بالینی تبدیل می‌کند.

بر پایه منطق تحولی و رابطه‌ای رویکرد فربرن، می‌توان آسیب به دیگری، دزدی، تخریب اموال، فریب‌کاری، فرار از خانه و نقض مقررات را نه نشانه‌ای خنثی از یک اختلال و نه بروز سرشتی ویرانگر بلکه پاسخی معنادار به شکست رابطه دانست؛ همین جابه‌جایی، امکان اصلی نظریه فربرن، یعنی گذار از توصیف نشانه به تبیین ریشه‌های رابطه‌ای را می‌گشاید. از این منظر، بداعت این پژوهش نه صرفاً تطبیق مفاهیم فربرن با اختلال سلوک بلکه بازترجمه ملاک‌های رفتاری راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی به زبان روابط ابژه است؛ بازترجمه‌ای که می‌کوشد از سطح توصیف نشانه‌ها فراتر رود و آن‌ها را در پرتو ساختاری روانی و تاریخچه‌ای رابطه‌ای تبیین کند.

بازگرداندن ریشه این نشانگان به دوره نوزادی و روابط اولیه ممکن است این پرسش را برانگیزد که اگر خاستگاه اختلال در نخستین سال‌های زندگی است، چرا در کودکان بسیار کوچک مشاهده نمی‌شود؟ باید توجه داشت که تظاهر این نشانگان مستلزم توانایی‌هایی است که کودک بسیار کوچک هنوز فاقد آن است؛ کودک سه ساله توان آن را ندارد که به زور وارد خانه دیگری شود یا زورگیری کند. بدین معنا، آنچه با افزایش سن دگرگون می‌شود نه سازمان رابطه‌ای زیربنایی، بلکه دامنه ابزارهای در دسترس کودک برای بیان آن می‌باشد.

در کنار موارد بیان شده، نسبت این صورت‌بندی جدید از نشانگان سلوک، با یافته‌های علت شناختی دیگر نیز دارای اهمیت می‌باشد. عصب شناسی تحولی Schore (2013)، بر خلاف پیش‌فرض‌های رایج استدلال کرد که این تجربه است که مغز را شکل داده و عملکرد آن را تعیین می‌نماید و نشان داد چگونه تعاملات عاطفی تنظیم‌شده و تنظیم‌نشده در رابطه دلبستگی نوزاد–مراقب، بلوغ مغز نوزاد (به‌ویژه نیمکره راست که زودتر رشد می‌کند) را تسهیل یا مهار می‌کنند. مثلا اشکال گوناگون استرس تنظیم‌نشده که در دوره بحرانی رشد قشر اوربیتوفرونتال رخ می‌دهد، همچون منبع دلبستگی ناایمن عمل نموده و با دگرگونی پایدار مدارهای کورتیکولیمبیک، فرد را مستعد ابتلا به اختلالات روانی می‌سازد(Schore, 2013). با توجه به شواهدی از این دست، به نظر می‌رسد گفت‌وگوی میان نظریه روابط ابژه، پژوهش‌های تحولی و یافته‌های علوم اعصاب می‌تواند زمینه‌ساز شکل‌گیری فهمی رابطه‌ای تر(و به تبع آن درمان‌پذیر تر) و یکپارچه‌تر از این نشانگان در آینده باشد.

دلالت‌های بالینی خوانش فربرنی در مداخله برای اختلال سلوک

صورت‌بندی ارایه‌شده از نشانگان سلوک، می‌تواند دلالت‌هایی کاربردی برای ارزیابی و مداخله بالینی درپی داشته باشد. نخستین کاربست به «سطح ارزیابی» مربوط است. پیشنهاد می شود که در ارزیابی کودک، افزون بر شدت و فراوانی رفتار، الگوی هدف‌گزینی پرخاشگری نیز مستند شود چراکه شخصی که کودک هرگز پرخاشگری خود را متوجه او نمی سازد، محتمل‌ترین حامل جایگاه ابژه طردکننده است و پرخاشگری به اشخاص یا اموال جانشین، می‌تواند بیانی برای رابطه‌ای باشد که ابراز مستقیم در آن ممنوع است.

دومین دلالت به «باز سازی روایت کودک از تاریخچه روابط خود» معطوف است؛ فرایند درمانی، باید خودانگاره کودک را از «من بد هستم» به «با من بد رفتار شده است» جابه‌جا کند؛ یعنی دفاع اخلاقی را واژگون و بدی را به مبدأ رابطه‌ای آن بازگرداند. هم‌چنین، آرمانی سازی مراقب باید به‌مثابه داده‌ای دفاعی ثبت شده و تناقض یا ناپایداری روایت کودک در جلسات گوناگون، پیش از دروغ‌گویی یا مقاومت، به‌عنوان نشانه‌ای احتمالی از چیرگی متناوب زیرایگوها بررسی شود.

نکته کاربستی دیگر، الزامات مربوط به چارچوب و رابطه درمانی می‌باشد. Celani (2010). بر ثبات و پیش‌بینی‌پذیری چارچوب و بازآفرینی ساختارهای درونی بیمار در رابطه با درمانگر تأکید می‌کند. بر این اساس، در کار با این کودکان ، ثبات زمان، مکان و قواعد جلسه بر تنوع فنون مقدم خواهد بود؛ محدودیت نیز، نه پیامد رفتار کودک بلکه بخشی ثابت از موقعیت درمانی به‌شمارمی‌رود. وارسی مکرر مرزها، پرخاشگری یا بی‌اعتنایی به درمانگر باید ماده‌ای برای فهم روابط درونی شده تلقی شود؛ هم‌چنین، بی‌اثری اولیه پذیرش و مهربانی، پیش‌بینی‌پذیر بوده و لزوماً نشانه شکست مداخله نمی‌باشد.

در خصوص سنجش پیشرفت درمان، با در نظر داشتن این مهم که دلبستگی به ابژه ناکام‌کننده می‌تواند با شدت ناکامی پایدارتر شود و فاصله‌گرفتن از آن نیز با سوگ از دست‌دادن امید به رابطه همراه باشد؛ می‌توان در ارزیابی سیر درمان، بازگشت کودک به مراقب طردکننده، پیدایش سوگ یا ابراز مستقیم پرخاشگری به مراقب را، به‌جای پس رفت و شکست درمان، نشانه‌ای از تقویت ایگوی مرکزی و پیشرفت درمان تلقی کرد.

چالش‌ها و محدودیت‌های خوانش فربرنی از اختلال سلوک

نخستین محدودیت به فاصله میان پیکره مشاهداتی فربرن و جمعیت هدف پژوهش بازمی‌گردد. اگرچه فربرن دفاع اخلاقی را در کودکان بزهکار صورت‌بندی کرد، بخشی مهم از شواهد او و شارحانش به بزرگسالان تعلق دارد. کاربست مفاهیم نظری او درباره کودکان متضمن این فرض تحولیِ آزموده‌نشده است که: سازوکارهای موجود در ساختار تثبیت شده بزرگسال، در ساختارِ در حال تکوین کودک نیز با همان منطق، اما به صورتی تغییرپذیرتر عمل می‌کنند. به همین دلیل تفسیرها و دلالت‌های بالینی حاضر باید به عنوان فرضیه‌هایی نیازمند وارسی در گروه سنی هدف تلقی شوند.

دومین محدودیت، خطر تبیین تک‌عاملی است. اختلال سلوک حاصل تعامل عوامل زیستی، اجتماعی و رابطه‌ای است و خوانش فربرنی، اگرچه بر نقش روابط اولیه پرتو می‌افکند، ابزاری برای وزن‌دهی به سایر عوامل ندارد و نمی‌تواند تفاوت پیامدها در کودکانی با تجارب رابطه‌ای مشابه را به‌تنهایی توضیح دهد. ازاین‌رو، مدل فربرن را باید یکی از خوانش‌های ممکن و تبیین‌کننده بخشی از ابعاد اختلال سلوک (نه تبیینی جامع یا انحصاری به‌شمارآورد.

در انتها اشاره‌ای به محدودیت‌های پیش‌روی این پژوهش نیز ضروری می‌نماید. نخستین محدودیت، به تفاوت معرفت‌شناختی میان رویکرد روان‌کاوانه و راهنمای تشخیصی بازمی‌گردد. در این راهنما، نشانگان مبنای شناسایی اختلال‌اند؛ حال آنکه در روان‌کاوی، نشانه به مثابه یک دال معنایی جهان‌شمول نداشته و در نسبت با تاریخچه و ساختار روانی فرد فهم می‌شود. ازاین‌رو، یک رفتار واحد می‌تواند در ساختارهای روانی متفاوت، معانی متفاوتی داشته باشد (Mohajer& Zolinkov, 2025).

دوم، تحلیل حاضر بر خوشه «آسیب به دیگری» متمرکز بوده و همه ملاک‌های اختلال سلوک را پوشش نمی‌دهد؛ به‌ویژه رابطه‌ی جنسی بدون رضایت، به دلیل شیوع اندک در گروه سنی مورد بررسی و ضرورت تحلیل نظری مستقل، از دامنه پژوهش خارج شده است. به همین سبب، تعمیم‌پذیری الگوهای استخراج شده محدود می‌باشد چرا که این الگوها حاصل استنتاج نظری (نه داده‌های تجربی) هستند و امکان کاربست آن‌ها در جمعیت‌های بالینی گوناگون هنوز آزموده نشده است. افزون بر این، ممکن است معنای مفاهیمی چون وابستگی و طرد در بافت‌های فرهنگی متفاوت یکسان نباشد.

نتیجه‌گیری

با وجود این محدودیت‌ها، یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که نظریه روابط ابژه فربرن می‌تواند چارچوبی منسجم برای بازفهم اختلال سلوک فراهم آورد. چنین نگاهی، افزون بر فراهم آوردن افق‌های تازه برای پژوهش‌های نظری و تجربی، می‌تواند توجه سنجش و درمان را به سوی بازسازی الگوهای رابطه‌ای، تجربه‌های هیجانی و سازمان شخصیت معطوف سازد. بر این اساس، سه مسیر پژوهشی پیشنهاد می‌شود. نخست، عملیاتی‌سازی سازه‌های محوری این خوانش، به‌ویژه دفاع اخلاقی و هدف‌گزینی پرخاشگری، در قالب ابزارهایی متناسب با گروه سنی شش تا دوازده سال که فقدان آن‌ها در بخش پیشین به‌عنوان محدودیت ذکر شد. دوم، بررسی تجربی این فرض که «تفاوت میان نشانگان سلوک، تفاوت در شیوه بازآفرینی یک سازمان رابطه‌ای واحد است»، از راه مطالعه هم‌زمان الگوی نشانه‌ها و تاریخچه روابط اولیه. سوم، بسط این چارچوب به خوشه‌هایی که در این پژوهش بررسی نشدند. در سطح کاربردی نیز پیشنهاد می شود دلالت‌های بالینی مطرح شده، پیش از ورود به مطالعات اثربخشی، در قالب مطالعات موردی و طرح‌های تک‌آزمودنی و با تمرکز بر توصیف دقیق فرایند تغییر بررسی شوند.

در نهایت، از آنجا که بافت و گفتمان فرهنگی می‌تواند پویایی‌های ساختار درون‌روانی را فعال یا تعدیل نماید و مرز میان اختلال و انحراف از هنجار، خود در نسبت با ارزش‌های اجتماعی تعیین می شود (Aftab& Rashed, 2020)، کاربست بالینی مفاهیم فربرن در بافت ایران مستلزم توجه به معنای فرهنگی روابط والد–کودک است. به عنوان نمونه، وابستگی و تداوم درگیری والدین در زندگی فرزند در فرهنگ ایرانی لزوماً نشانه توقف تحول یا وابستگی آسیب‌شناختی نیست چرا که ساختار سلسله مراتبی مبتنی بر قدرت و احترام، از ارزش‌های محوری خانواده ایرانی به‌شمار می‌رود (Tondar et al. 2017) و هدایت والدین در آماده‌سازی فرزند برای نقش‌های آینده‌اش تا نوجوانی ادامه می‌یابد (Fallahi et al, 2022). لذا باید «وابستگی کودکانه» را که فربرن بر پایه همانند سازی نخستین و نه میزان اتکا به ابژه تعریف کرده است، بر اساس کیفیت رابطه، امکان تمایزیافتگی و پاسخ‌گویی ابژه به نیازهای هیجانی کودک ارزیابی کرد. به همین ترتیب، «ابژه طردکننده» را نباید با والد سخت‌گیر یا کنترل‌گر یکی دانست؛ آنچه اهمیت دارد تجربه ذهنی کودک از رابطه‌ای است که در آن نیاز به امنیت، پذیرش و پاسخ‌گویی هیجانی به‌طور مکرر ناکام می‌ماند. این تمایز در هر دو جهت اهمیت دارد: از یک سو، از آسیب‌شناختی‌کردن الگوهای هنجاری وابستگی خانوادگی جلوگیری می‌کند؛ از سوی دیگر، در خانواده‌هایی که سخت‌گیری با نیت خیرخواهانه توجیه می شود، امکان شناسایی ابژه طردکننده‌ای را که در ظاهر دلسوزی تجربه می شود حفظ می‌نماید. افزون بر این، فرهنگ می‌تواند شیوه پاسخ کودک به ناکامی را نیز شکل دهد. تأکید بر احترام به والدین ممکن است ابراز مستقیم خشم نسبت به والد را دشوارتر سازد و در منطق فربرنی، دفاع اخلاقی و انتقال پرخاشگری به ابژه‌های جانشین را تقویت کند. در مقابل، حضور گسترده‌ی خویشاوندان در خانواده ایرانی ممکن است ابژه‌های جایگزینی فراهم آورد که اثر طرد والدینی را تعدیل کنند. تصریح این مهم ضروری می‌نماید که این ملاحظات فوق در حد فرضیه‌های نگارندگان بوده و بررسی تجربی آن‌ها در کودکان ایرانی مبتلا به اختلال سلوک ضروری می‌باشد.

References

–American Psychiatric Association. (۲۰۲۲). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed., text rev.; DSM-5-TR). American Psychiatric Association Publishing.

–Aftab, A., & Rashed, M. A. (2020). Mental disorder and social deviance. *International Review of Psychiatry*, 33(5), 478–485. https://doi.org/10.1080/09540261.2020.1815666

–Bliss, S. (2010). The 'internal saboteur': Contributions of W. R. D. Fairbairn in understanding and treating self-harming adolescents. *Journal of Social Work Practice*, 24(2), 227–237. https://doi.org/10.1080/02650531003741744

–Celani, D. P. (2007). A structural analysis of the obsessional character: A Fairbairnian perspective. *The American Journal of Psychoanalysis*, 67(2), 119–140. https://doi.org/10.1057/palgrave.ajp.3350016

– Celani, D. P. (2020). Applying Fairbairn's object relations theory to the psychological development of Anders Breivik. *The Psychoanalytic Review*, 107(4), 337–361. https://doi.org/10.1521/prev.2020.107.4.337

-Celani, D. P. (2010). Fairbairn's object relations theory in the clinical setting. Columbia University Press.

-Clarke, G. S., & Scharff, D. E. (Eds.). (2014). Fairbairn and the object relations tradition. Karnac Books.

–Chigbu, U. E., Atiku, S. O., & Du Plessis, C. C. (2023). The science of literature reviews: Searching, identifying, selecting, and synthesising. *Publications*, 11(1), 2. https://doi.org/10.3390/publications11010002

–Fairbairn, W. R. D. (1941). A revised psychopathology of the psychoses and psychoneuroses. In W. R. D. Fairbairn, *Psychoanalytic studies of the personality* (pp. 28–58). London: Routledge.

–Fairbairn, W. R. D. (1943). The repression and the return of bad objects (with special reference to the 'war neuroses'). In W. R. D. Fairbairn, *Psychoanalytic studies of the personality* (pp. 59–81). London: Routledge.

–Fairbairn, W. R. D. (1944). Endopsychic structure considered in terms of object-relationships. In W. R. D. Fairbairn, *Psychoanalytic studies of the personality* (pp. 82–136). London: Routledge.

-Fairbairn, W. R. D. (1952). Psychoanalytic studies of the personality. London: Routledge.

-Fairbairn, W. R. D. (1958). On the nature and aims of psycho-analytical treatment. *International Journal of Psycho-Analysis*, 39, 374–385.

-Fairbairn, W. R. D. (1963). Synopsis of an object-relations theory of the personality. *International Journal of Psycho-Analysis*, 44, 224–225.

- Fallahi, F., Anoosheh, M., Foroughan, M., Vanaki, Z., & Kazemnejad, A. (2022). Raising adolescent children as a developmental task of Iranian middle-aged mothers: A qualitative study. *International Journal of Community Based Nursing and Midwifery*, 10(2), 120–133. https://doi.org/10.30476/IJCBNM.2021.90710.1726

- Gao, S., Tian, Y., Assink, M., Meng, X., Zhong, H., & Chan, K. L. (2025). Child maltreatment increases the risk for callous-unemotional traits: A three-level meta-analytic review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 26(3), 497–509. https://doi.org/10.1177/15248380241287160

– Heidari, F., Narimani, M., Aghajani, S., & Basharpoor, S. (2022). The mediating role of anger rumination in relations of affective temperaments with symptoms of conduct disorder in adolescents. *Iranian Journal of Psychiatric Nursing*, 10(3), 1–13. https://doi.org/10.22034/IJPN.10.3.1

–Mohajer, R.-L., & Zolnikov, T. R. (2025). Xenophobia according to Fairbairn. *Psychoanalysis, Culture & Society*, 30, 865–874. https://doi.org/10.1057/s41282-025-00601-5

–Raines, J. C. (2014). *Fairbairn's object relations theory and social work in child welfare*. In G. S. Clarke & D. E. Scharff (Eds.), *Fairbairn and the object relations tradition* (pp. 483–496). Karnac Books.

–Rivera, C. O. (2025). Reconsidering the diagnosis of conduct disorder to reduce discrimination. *Pediatrics*, 155(6), Article e2024069880. https://doi.org/10.1542/peds.2024-069880

– Salvatore, J. E., & Dick, D. M. (2018). Genetic influences on conduct disorder. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 91, 91-101. https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.06.034

–Schore, A. N. (2013). Relational trauma, brain development, and dissociation. *Treating complex traumatic stress disorders in children and adolescents: Scientific foundations and therapeutic models*, 3-23. http://www.guilford.com/p/ford

–St. Clair, M. (2023). *Object relations and self psychology: An introduction* (A. Tahmasb & H. Ali-Aghaei, Trans.). Tehran: Ney. [In Persian].

–Sukhera, J. (2022). Narrative reviews: Flexible, rigorous, and practical. *Journal of Graduate Medical Education*, 14(4), 414–417. https://doi.org/10.4300/JGME-D-22-00480.1

–Spinks, N. (2023). Gay men and suicidality: The development and nature of the critical superego. *British Journal of Psychotherapy*, 39(1), 106–122. https://doi.org/10.1111/bjp.12794

–Summers, F. (2024). *Object relations theories and psychopathology: A comprehensive text* (2nd ed.). Routledge. https://doi.org/10.4324/9781003485452

- Todorov, J., Devine, R. T., & De Brito, S. A. (2023). Association between childhood maltreatment and callous-unemotional traits in youth: A meta-analysis. Neuroscience and Biobehavioral Reviews, 146, 105049. https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2023.105049

- Tondar, S., Campos, R. C., Shakiba, S., Dadkhah, A., & Blatt, S. J. (2017). The associations between the maladaptive personality dimensions of neediness and self-criticism, defense styles, selfobject needs, and attachment styles in an Iranian sample. *Psychoanalytic Psychology*, 34(1), 26–34. https://doi.org/10.1037/pap0000097

–Wahl, L. (2024). *Interventions with adolescents in out-of-home care diagnosed with severe conduct disorder* (Doctoral dissertation, RMIT University).